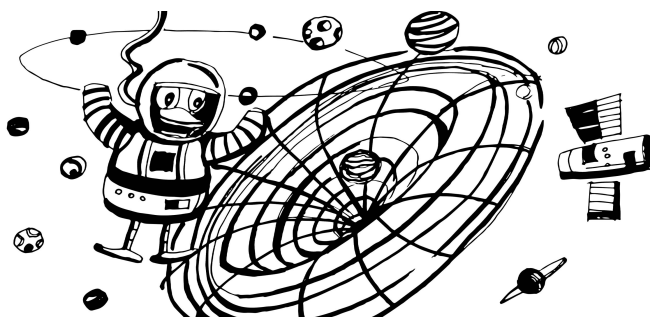

XV. DÜRER
VERSENY

Döntő:
2022. február 4-6.

FIZIKA
FELADATSOR

F
KATEGÓRIA
Mérés
10-12.
osztályosok

Gyurmagolyó tömegének meghatározása

A mérés célja

A mérés során feladatokat a kapott gyurmagolyó tömegének meghatározása a rendelkezésre álló eszközök felhasználásával.

A mérés leírása

A mérés menete a következő:

- 1.) Tegyetek a fonál végére rögzített pohárba különböző mennyiségű alátétet, és mérjétek meg adott magasságból indítva mennyi idő alatt ér földet.
- 2.) Ezt követően végezzétek el az előző mérést a pohárba helyezett gyurmagolyóval!
- 3.) A mérési eredményeiteket felhasználva határozzátok meg a gyurmagolyó tömegét!

Megjegyzés: A poharat mindig ugyanabból (lehetőleg minél nagyobb) magasságból indítjátok, erre szolgál a két egymásra helyezett asztal.

A henger csapágya nem súrlódásmentes, ezért nem kezd el forogni egy bizonyos alátétszám eléréséig, mely jelen esetben megközelítőleg 5 alátét.

Rendelkezésre álló eszközök

- Csapággal rögzített henger állványon, melyre előzetesen fonalat rögzítettünk, végén műanyag pohárral (az üres pohár tömege $m_p = 2,50 \text{ g} \pm 0,05 \text{ g}$).
- Mérőszalag.
- Stopper.
- 12 db fém alátét (1 db alátét tömege $m_a = 5,90 \text{ g} \pm 0,20 \text{ g}$).
- Ismeretlen tömegű gyurmagolyó.

Feladatok

1. feladat

Határozzátok meg a fonál végére rögzített test gyorsulását!

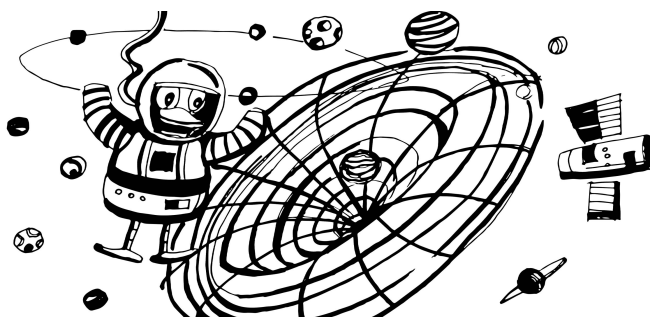
Segítség: A csapágyazott henger tehetetlenségi nyomatékának meghatározása bonyolult, ezért az egyenletek felírása során Θ_h paraméterként kezeljük. A gyorsulás kifejezésekor használjuk fel, hogy $mR^2 + \Theta_h \approx \Theta_h$, ahol m a fonálon függő össz-tömeg és R a henger sugara. Továbbá feltételezhetjük, hogy a tengelysúrlódást egy konstans, a forgásiránnyal ellentétes irányú M_s nyomatékkal jellemezhetjük!

XV. DÜRER
VERSENY

Döntő:
2022. február 4-6.

FIZIKA
FELADATSOR

F
KATEGÓRIA
Mérés
10-12.
osztályosok

2. feladat

Ábrázoljátok milliméterpapíron a leérkezési idő négyzetének reciprokát a fonál végére akasztott össz-tömeg függvényében!

3. feladat

Az előző feladatrészben kapott grafikont, valamint a gyurmával történő mérési adataitokat felhasználva határozzátok meg a gyurmagolyó tömegét!

4. feladat

Mekkora az a minimális tömeg, amelynél a henger forgásba jön?

Hibasámítás

Egy A mennyiséget többször mérve, a kapott $A_1, A_2, \dots$ számok számtani közepét tekintjük A értékének, és A mennyiség ΔA abszolút hibáját vegyük akkorának, hogy az $A_1, A_2, \dots$ számokat lefedje.

Nagy számú mérési eredmények esetén gyakran jó közelítés, ha ΔA -t az A_i számok szórásának vesszük.

Előfordulhat, hogy olyan mennyiség hibájára vagyunk kíváncsiak, amit közvetlenül nem mérhetünk, hanem más mennyiségekből számolhatunk. Legyen F egy ilyen mennyiség, ami függ az A és B mért mennyiségektől: $F(A, B)$. Ezen A és B mennyiségek abszolút hibája legyen ismert, rendre ΔA és ΔB !

- *Összeg:* Ha $F = c_A \cdot A + c_B \cdot B$ alakú, ahol c_A és c_B konstansok, akkor

$$\Delta F = c_A \cdot \Delta A + c_B \cdot \Delta B.$$

- *Szorzat:* Ha $F = c_{AB} \cdot A^m \cdot B^n$ alakú, ahol c_{AB} , m és n konstansok, akkor a relatív hiba,

$$\delta F := \frac{\Delta F}{F} = m \frac{\Delta A}{A} + n \frac{\Delta B}{B} = m \cdot \delta A + n \cdot \delta B.$$

Tömören: összeadás vagy kivonás esetén az abszolút hiba adódik össze, szorzás és osztás esetén pedig a relatív hiba. Ha ennél bonyolultabb mennyiség hibáját szeretnénk meghatározni (pl. logaritmus), akkor jó módszer, ha kiszámoljuk F mennyiség lehetséges maximális és minimális értékeit, és vesszük ezek eltérését $F(A, B)$ -től. Ekkor F mennyiség hibájának a nagyobbik eltérést vehetjük.

Példa: az $F = \sin(A)$ mennyiség abszolút hibája ezzel a módszerrel $|\sin(A + \Delta A) - \sin(A)|$ és $|\sin(A - \Delta A) - \sin(A)|$ közül a nagyobbik.

A mérés elvégzésére és a jegyzőkönyv megírására 90 perc áll a csapatok rendelkezésére.
Sikeres versenyzést kívánunk:

a szervezők